

همسویی و ناهمسویی محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول بر اساس هنجارهای هویتی جنسی

زینب عطایی کجویی^۱

^۱ کارشناسی ارشد علوم تربیتی دانشگاه پیام نور اصفهان / دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه خوارسگان اصفهان

چکیده

کتاب های درسی آینه تمام نمای سیاست های ایدئولوژیکی، فرهنگی، سیاسی، دینی، و... می باشند و نقش تعیین کننده ای در تکوین و تنفیذ هویت های جمعی؛ جنسیتی، گروهی و قومی ایفا می کنند. این پژوهش با هدف بررسی همسویی و ناهمسویی محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول بر اساس هنجارهای هویتی جنسی انجام شده است. پژوهش حاضر توصیفی و از نوع تحلیل محتوا با رویکرد کمی بوده است. جامعه آماری محتوای کتاب های درسی دوره اول متوسطه سال تحصیلی ۹۶-۹۷ بود که در پژوهش حاضر کتاب های فارسی، مطالعات اجتماعی، تفکر و سبک زندگی، پیام های آسمانی، هنر به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که هویت زنانه در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۱۰۱ جمله، ۸۹ تصویر، ۳۴۲ کلمه و ۱۸۴ صفحه، هویت مردانه در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۳۷۹ جمله، ۳۹۳ تصویر، ۱۱۸۶ کلمه و ۵۷۶ صفحه، هویت دو جنسی در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۸۲ جمله، ۱۳۱ تصویر، ۳۸۵ کلمه و ۲۳۷ صفحه و بی هویتی جنسی در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۲۷۸ جمله، ۶۲ تصویر، ۷۶۲ کلمه و ۲۹۸ صفحه بود.

واژه های کلیدی: هویت زنانه، هویت مردانه، هویت دو جنسی، بی هویتی

مقدمه

نهاد آموزش و پرورش در جامعه مهم ترین نهاد تربیتی محسوب می شود و اگر در جایی باید برای منابع انسانی سرمایه گذاری شود، این بخش آموزش و پرورش است که مستحق آن است زیرا سرمایه گذاری در حوزه آموزش و پرورش کشور سرمایه گذاری برای آینده یک جامعه محسوب می شود. همچنین آموزش و پرورش از بزرگترین و حساس ترین وزارتخانه های جمهوری اسلامی ایران محسوب می شود. در واقع در این وزارتخانه، آیندگان و نسل های بعدی انقلاب تربیت می شوند. این موضوع که خود از ظرافت های بالایی برخوردار می باشد، هنگامی که به انضمام عملیات های روانی دشمن و حمله های گسترده تبلیغاتی برای حذف و هضم فرهنگ اسلامی از جامعه ایرانی همراه می شود، حساسیت کار آموزش و پرورش را صد چندان می کند. [۱]

از طرفی در کشور ما بهترین دوران از زندگی کودکان و نوجوانان در مدرسه صرف می شود و لذا پاسخ به شبهات و آماده سازی فرزندان و نوباوگان ایران اسلامی برای مقابله با تهاجم فرهنگی تنها و تنها از طریق آموزش و پرورش باید صورت بگیرد. آموزش و پرورش به عنوان دستگاهی کلیدی در امر رشد و اعتلای فرهنگ و مبانی دینی و اعتقادی، دارای سرمایه و ذخیره نیروی انسانی است. رشد و کمال همه جانبه این سرمایه های خدادادی که همان نوجوانان و جوانان آینده ساز کشور هستند، موجب پیشرفت و ارتقای کشور در سطوح مختلف علمی، فرهنگی اجتماعی و سیاسی خواهد شد. [۲]

کتاب درسی یکی از عوامل تعیین کننده تربیتی در نظام آموزش و پرورش است و مهم ترین رکن برنامه درسی در هر جامعه آموزشی به شمار می رود. در این نظام دانش آموزان همچون لوح های سفید خود را در اختیار آموخته های کتب درسی قرار می دهند؛ لذا اثرات تربیتی و سازندگی کتاب ها بر قلب و روان آنان غیر قابل انکار خواهد بود. بر این اساس، آموزش و پرورش نیز کتاب درسی را برای دانش آموزان اصل می داند. [۱]

ورود کودکان به مدرسه نقطه عطف زندگی آنها در فرایند اجتماعی شدن است. کودکان بعد از آموزش های اولیه در خانواده، وارد اجتماع کوچک مدرسه شده و خود را برای ورود به دنیای بزرگسالی آماده می کنند. در این زمان است که نظام آموزشی نقشی اصلی در این اجتماعی شدن ایفا خواهد کرد. در میان عوامل مختلف که در اجتماعی کردن افراد موثر اند، آموزش و پرورش مقام خاصی دارد. آموزش و پرورش عامل رسمی انتقال دانش و فرهنگ به نسل جوان یک جامعه است و وظیفه دارد ارزش هایی را مستقیماً و آگاهانه به کودک یا یادگیرنده منتقل نماید. گاهی در خلال این انتقال مستقیم ارزش ها، مسائلی دیگر نیز می توانند منتقل شوند و یادگیرنده، ظاهراً برخلاف نیت مسئولان، ارزش های دیگری را نیز دریافت می دارد. [۳] از طرف دیگر از آنجا که نظام آموزش رسمی یک جامعه، ثبات و بقای میراث و حفظ چهارچوب های آن را به عهده دارد، می توان فرض کرد که این نظام از سوئی منعکس کننده اوضاع فرهنگی جامعه و از سوی دیگر دارای خصوصیتی است که نقش اجتماعی افراد آن فرهنگ را توصیف می کند. به عبارت دیگر، می توان گفت که نظام آموزش رسمی می تواند، هم جلوه گر وضع خاص یک جامعه و هم خصوصیات منش فردی باشد که با آن خو گرفته و در آن فرهنگ احساس رضایت و آرامش دارد.

امروزه ثابت شده که مدرسه به عنوان یک گروه ثانویه و جزیی از نظام آموزشی تأثیری مهم در اجتماعی کردن افراد دارد. در مدرسه است که قواعد و هنجارها و ارزش های اجتماعی به افراد آموخته می شود. چرا که ارزش های القا شده در این دوره در انسان درونی می شود و تا آخر عمر در او پایدار می ماند. این امر در مدرسه از طریق دوستان، همبازی ها، کلاس درس و معلم صورت می گیرد. اما با این حال کتاب های درسی نیز در این مقوله نقشی مهم ایفا می کنند؛ زیرا این کتاب ها نه تنها آموزش می دهند بلکه در برداشت فرد از جامعه و ارزش ها و هنجارهای آن موثرند. به علاوه دانش آموزان از طریق کتب درسی با قواعد و هنجارها، نظام ارزشی، سلسله مراتب ارزشها، طبقات اجتماعی و به طور کلی با پدیده های اجتماعی و گروه های مرجع مثبت و منفی آشنا می شوند. [۴]

نظم و ترتیب، تمرکز و پشتکار برای انجام وظایف، احترام به حقوق دیگران و ... از طریق کلاس درس به افراد آموخته می شود. آنان همچنین در مدرسه در رابطه با دیگران قرار می گیرند و به غنی تر کردن رابطه اجتماعی خود با آنان می پردازند. فرایند های مختلف مثل همکاری، رقابت و مساعدت را فرا می گیرند؛ درعین حال نه فقط با جامعه، افراد جامعه و نقشی که بر

عهده دارند آشنا می شوند؛ بلکه مهم تر از آن، با وجودشان به عنوان انسانی مسئول، تصمیم گیرنده و خلاق نیز آشنا می گردند [۵].

در نهاد آموزش و پرورش، کتاب های درسی نخستین ابزار ساختار رسمی اند که به عنوان انتقال دهندگان رسمی ارزش های اجتماعی و سیاسی قابل قبول، اهمیت ویژه ای دارد. در هر کشوری کتاب های درسی آنچه را که قدرت حاکمه می خواهد، آموزش می دهد، آنها ایدئولوژی گروه های غالب را بازتاب می کنند و رفتار و نگرش یک شهروند آرمانی را تعریف می نمایند. [۲] پس می توان گفت کتاب های درسی یکی از عوامل اصلی انتقال باورهای مورد قبول جامعه در محیط مدرسه هستند و نقش کلیدی را در شکل دادن به نگرش دانش آموزان درباره هویت جنسی بازی می کنند؛ نقشی که به مراتب بیش از انتقال صرف اطلاعات به آنان است؛ زیرا از یک طرف بخش قابل توجهی از فعالیت های آموزشی دانش آموزان در مدرسه حول محور کتاب ها و متون درسی است و از طرف دیگر دانش آموزان بنابر مقتضیات سنی خاص استعداد فراوانی برای یادگیری و تاثیر پذیری دارند، زیرا منشا بسیاری از نگرش ها و باورهای جنسیتی انسان ها ناشی از آموخته هایی است که در این دوران در ذهن انسان نقش بسته است. [۶] در حقیقت، نقش ها و هنجارهای جنسیتی یکی از مؤلفه های مهم و اساسی فرایند کسب هویت به شمار می رود. هنجارهای جنسیتی، مجموعه ای است از ایده ها یا قوانین درباره اینکه هر جنسیتی چگونه باید رفتار کند. این قوانین بر مبنای بیولوژی نبوده، بلکه فرهنگ یا جامعه آنها را تعیین می کند. [۳]

کتاب های درسی یکی از کارگزاران اصلی انتقال ارزش های اجتماعی در محیط مدرسه اند. البته محتوای کتاب های درسی تمایل دارند زنان و مردان را بیشتر در نقش هایی مجسم کنند که منطبق بر کلیشه های سنتی و مربوط به گذشته است تا نقش های جنسیتی مربوط به زمان حال یا آینده. به همین دلیل، یکی از حوزه های آشکاری که در آن تبعیض های جنسیتی می تواند نمایان شود، تدوین برنامه ها و کتاب های درسی است. [۷] کتاب های درسی با تجسم تفاوت های جنسیتی موجود در نقش های اجتماعی، منزلت اجتماعی و ویژگیهای شخصیتی دیدگاهی خاص را در مورد جهان اجتماعی به دانش آموزان ارائه می کند. بنابراین، توجه به این نکته ضروری است که کتاب های درسی نه تنها ابزاری هستند که از طریق آن واقعیت اجتماعی به دانش آموزان منعکس می شود، بلکه می توانند کلیشه های موجود را زیر سؤال ببرند و آن ها را تضعیف یا متحول کنند. [۴]

بنابراین، به طور کلی، از منظر کارکردگرایی بخشی از کارکرد برنامه درسی جامعه پذیری جنسیتی دانش آموزان است. در تعریف مفهوم جنسیت باید گفت اگر جنس شخص را بیولوژی تعیین می کند، جنسیت او به طور فرهنگی از طریق کارکردها و القایات جامعه تکون می یابد. با توجه به این که در جهان هستی دو جنس زن و مرد وجود دارند و با توجه به این که زن و مرد در جوامع خاصی زندگی می کنند و سخت تحت تأثیر فرهنگ جوامع خود قرار می گیرند، می توان انتظار داشت که دو جنسیت نیز وجود داشته باشد. از دیدگاه سنتی، نقش های جنسیتی نتیجه تقسیم کار طبیعی است که بنا به بچه زایی و بچه پروری، امر خانه داری به زنان واگذار می شود. اما از دیدگاه جامعه شناسی فمینیست، تقسیم کار جنسیتی هیچ رابطه ای با تفاوت بیولوژیک ندارد؛ بلکه این جامعه است که آن را ساخته و پرداخته و دوام داده است.

این پژوهش درصدد است به این سوال پاسخ دهد که آیا محتوای کتاب های علوم انسانی دوره متوسطه اول با هنجارهای هویتی جنسی همسو می باشد؟

سوالات فرعی پژوهش در زیر آمده است:

۱. محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله هویت زنانه پرداخته اند؟
۲. محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله هویت مردانه پرداخته اند؟
۳. محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله هویت دوجنسی پرداخته اند؟
۴. محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله بی هویتی جنسی پرداخته اند؟
۵. کدام یک از الگوهای جنسی در کتاب های علوم انسانی متوسطه اول نیاز به بازتولید دارند؟

پیشینه تحقیق

شیخاوندی (۱۳۸۵) در پژوهش خود به بررسی بازتاب هویت های جنسیتی در کتاب های درسی جغرافیا، تاریخ و تعلیمات اجتماعی در دوره های ابتدایی و راهنمایی می پردازد. نتایج پژوهش نشان داد تنها در کتاب تعلیمات اجتماعی سال اول راهنمایی تا حدی آگاهانه تعادلی در تکوین هویت جنسیتی دختر و پسر برقرار شده است. در کتاب های دوم و سوم راهنمایی، هویت جنسیتی دختران کمرنگ شده است.

ازغندی و محمدی مهر (۱۳۹۵) بازنمایی هویت ملی در کتاب های فارسی مقطع دبستان را مورد بررسی قرار داده. در تحقیق آن ها مؤلفه های هویت ایرانی در کتاب های فارسی دوره ابتدایی در سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳ بررسی شده است. روش تحقیق آن ها تحلیل محتوا و حجم نمونه ۲۴۶ مطلب درسی و ۵۱۸ عکس در کتاب های اول تا ششم ابتدایی بوده است. یافته های تحقیق نشان داده که در ۶۱ درصد از کل مطالب و ۵۲/۱ درصد عکس ها، مؤلفه های هویتی وجود دارد. از این میزان در ۵۱/۴ درصد مطالب، مؤلفه های هویت ملی و در ۴۳/۳ درصد مؤلفه های هویت دینی (اسلامی) برجستگی داشته اند. همچنین ۵۰/۷ درصد از عکس ها مرتبط با هویت دینی (به ویژه پوشش اسلامی) و ۳۴/۸ درصد مرتبط با هویت ملی بوده اند.

روش تحقیق

با توجه به اینکه در این پژوهش، پژوهشگر درصدد بررسی همسویی و ناهمسویی محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول بر اساس هنجارهای هویتی جنسی بوده، بنابراین، پژوهش حاضر توصیفی و از نوع تحلیل محتوا با رویکرد کمی می باشد. جامعه آماری محتوای کتاب های درسی دوره اول متوسطه سال تحصیلی ۹۶-۹۷ بود که در پژوهش حاضر کتاب های فارسی، مطالعات اجتماعی، تفکر و سبک زندگی، پیام های آسمانی، هنر به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند. تجزیه و تحلیل حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۹ و از توزیع های فراوانی، نمودارها، شاخصهای تمایل مرکزی و پراکندگی استفاده شد.

یافته ها:

سوال اول) محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله هویت زنانه پرداخته اند؟

الف) کتابهای پایه هفتم

کتابهای پایه هفتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۱) بررسی کتابهای پایه هفتم

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیامهای آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۱۷۲۹	۰,۳۳۳۳	۰,۱۲۷۷	۰,۱۴۷۵	۰,۱۳۳۳
تصاویر	۰,۰۳۷۶	۰,۲۲۲۲	۰,۲۵۵۳	۰,۰۶۵۶	۰,۱۳۳۳
کلمات	۰,۶۲۴۱	۰,۱۱۱۱	۰,۲۳۴۰	۰,۵۰۸۲	۰,۴۸۳۳

	صفحات	۰,۲۵۰۰	۰,۲۷۸۷	۰,۳۸۳۰	۰,۳۳۳۳	۰,۱۶۵۴	
	m	۴	K=	۰,۷۲۱۳			
آنتروپی هر شاخص	Ej	۰,۸۹۱۱	۰,۸۳۷۵	۰,۹۵۱۳	۰,۹۴۵۵	۰,۷۳۴۸	
درجه انحراف	dj	۰,۱۰۸۹	۰,۱۶۲۵	۰,۰۴۸۷	۰,۰۵۴۵	۰,۲۶۵۲	۰,۶۳۹۷
وزن نرمال شده	Wj	۰,۱۷۰۳	۰,۲۵۴۰	۰,۰۷۶۱	۰,۰۸۵۱	۰,۴۱۴۵	۱,۰۰۰۰
	RANK	۳	۲	۴	۵	۱	
	DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲	۰,۷۰۰۰
	$\lambda_j W_j$	۰,۰۳۴۱	۰,۰۲۵۴	۰,۰۰۷۶	۰,۰۰۸۵	۰,۰۸۲۹	۰,۱۵۸۵
	W'j	۰,۲۱۴۹	۰,۱۶۰۳	۰,۰۴۸۰	۰,۰۵۳۷	۰,۵۲۳۱	
	RANK	۲	۳	۴	۵	۱	

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: فارسی، تفکر و سبک زندگی، پیام های آسمانی، مطالعات اجتماعی و فرهنگ و هنر.

ب) کتابهای پایه هشتم
کتابهای پایه هشتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۲) بررسی کتابهای پایه هشتم

۱. بی	+	+	+	-	+
مقیاس خطی	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۲۳۵۳	۰,۰۲۴۴	۰,۱۷۷۴	۰,۰۵۸۸	۰,۰۱۷۵
تصاویر	۰,۱۱۷۶	۰,۰۲۴۴	۰,۰۹۶۸	۰,۰۲۹۴	۰,۳۳۳۳
کلمات	۰,۴۱۱۸	۰,۶۸۲۹	۰,۶۲۹۰	۰,۵۲۹۴	۰,۳۶۸۴
صفحات	۰,۲۳۵۳	۰,۲۶۸۳	۰,۰۹۶۸	۰,۳۸۲۴	۰,۲۸۰۷

	m	۴	K=	۰,۷۲۱۳		
آنتروپی هر شاخص	Ej	۰,۸۳۷۹	۰,۷۰۳۱	۰,۷۵۷۷	۰,۵۷۳۲	۰,۹۳۶۳
درجه انحراف	dj	۰,۱۶۲۱	۰,۲۹۶۹	۰,۲۴۲۳	۰,۴۲۶۸	۰,۰۶۳۷
وزن نرمال شده	Wj	۰,۱۳۶۰	۰,۲۴۹۱	۰,۲۰۳۳	۰,۳۵۸۲	۰,۰۵۳۴
	RANK	۴	۲	۳	۵	۱
	DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲
	$\lambda_j W_j$	۰,۰۲۷۲	۰,۰۲۴۹	۰,۰۲۰۳	۰,۰۳۵۸	۰,۰۱۰۷
	W'j	۰,۲۲۸۷	۰,۲۰۹۵	۰,۱۷۰۹	۰,۳۰۱۱	۰,۰۸۹۸
	RANK	۲	۳	۴	۵	۱

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: فارسی، تفکر و سبک زندگی، پیام های آسمانی، مطالعات اجتماعی و فرهنگ و هنر

(ج) کتابهای پایه نهم

کتابهای پایه نهم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۳) بررسی کتابهای پایه نهم

۱. بی	+	+	+	-	+
مقیاس خطی	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۱۷۷۸	۰,۲۵۰۰	۰,۲۰۴۵	۰,۱۵۳۸	۰,۱۲۹۶
تصاویر	۰,۱۳۳۳	۰,۰۶۲۵	۰,۱۸۱۸	۰,۱۰۲۶	۰,۲۲۲۲
کلمات	۰,۴۰۰۰	۰,۳۷۵۰	۰,۳۸۶۴	۰,۳۸۴۶	۰,۳۳۳۳
صفحات	۰,۲۸۸۹	۰,۳۱۲۵	۰,۲۲۷۳	۰,۳۵۹۰	۰,۳۱۴۸
	m	۴	K=	۰,۷۲۱۳	
آنتروپی هر شاخص	Ej	۰,۹۵۸۸	۰,۹۰۶۶	۰,۹۶۵۷	۰,۹۰۲۵
درجه انحراف	dj	۰,۰۴۱۲	۰,۰۹۳۴	۰,۰۳۴۳	۰,۰۹۷۵

وزن نرمال شده	Wj	۰,۱۲۵۷	۰,۲۸۴۸	۰,۱۰۴۶	۰,۲۹۷۲	۰,۱۸۷۷	۱,۰۰۰۰
	RANK	۴	۲	۱	۵	۳	
	DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲	۰,۷۰۰۰
	$\lambda_j W_j$	۰,۰۲۵۱	۰,۰۲۸۵	۰,۰۱۰۵	۰,۰۲۹۷	۰,۰۳۷۵	۰,۱۳۱۳
	W'j	۰,۱۹۱۴	۰,۲۱۶۸	۰,۰۷۹۷	۰,۲۲۶۳	۰,۲۸۵۸	
	RANK	۴	۳	۲	۵	۱	

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: فارسی، مطالعات اجتماعی، پیام های آسمانی، تفکر و سبک زندگی و فرهنگ و هنر.

سوال دوم) محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله هویت مردانه پرداخته اند؟

الف) کتابهای پایه هفتم

کتابهای پایه هفتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۴) بررسی کتابهای پایه هفتم

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی	
جملات	۰,۱۷۸۷	۰,۱۱۶۷	۰,۰۸۰۸	۰,۲۰۰۰	۰,۱۷۰۹
تصاویر	۰,۱۰۶۳	۰,۲۰۰۰	۰,۳۸۳۸	۰,۱۲۹۶	۰,۲۱۳۷
کلمات	۰,۵۶۵۲	۰,۳۵۰۰	۰,۱۲۱۲	۰,۵۱۱۱	۰,۲۹۹۱
صفحات	۰,۱۴۹۸	۰,۳۳۳۳	۰,۴۱۴۱	۰,۱۵۹۳	۰,۳۱۶۲
			K=	۴	m
آنتروپی هر شاخص	۰,۸۳۱۶	۰,۹۴۲۲	۰,۸۵۹۶	۰,۸۸۱۸	۰,۹۷۸۷
درجه انحراف	۰,۱۶۸۴	۰,۰۵۷۸	۰,۱۴۰۴	۰,۱۱۸۲	۰,۰۲۱۳
وزن نرمال شده	۱,۰۰۰۰	۰,۳۳۲۸	۰,۲۷۷۴	۰,۲۳۳۷	۰,۰۴۲۰

	۱	۴	۲	۳	۵	RANK
۰,۷۰۰۰	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲	DM Ws
۰,۱۳۷۵	۰,۰۶۶۶	۰,۰۱۱۴	۰,۰۲۷۷	۰,۰۲۳۴	۰,۰۰۸۴	$\lambda_j W_j$
	۰,۴۸۴۱	۰,۰۸۳۱	۰,۲۰۱۸	۰,۱۷۰۰	۰,۰۶۱۱	W'_j
	۱	۴	۲	۳	۵	RANK

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: فارسی، مطالعات اجتماعی، پیام های آسمانی، فرهنگ و هنر و تفکر و سبک زندگی

(ب) کتابهای پایه هشتم

کتابهای پایه هشتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۵) بررسی کتابهای پایه هشتم

		+	-	+	+	۱. بی مقیاس خطی
		فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۱۴۲۹	۰,۰۱۰۵	۰,۱۰۶۹	۰,۱۹۰۹	۰,۱۵۹۷	
تصاویر	۰,۰۷۳۵	۰,۱۴۷۴	۰,۱۶۴۱	۰,۰۵۳۹	۰,۳۱۰۹	
کلمات	۰,۶۰۸۲	۰,۶۴۲۱	۰,۵۶۴۹	۰,۵۳۵۳	۰,۱۸۴۹	
صفحات	۰,۱۷۵۵	۰,۲۰۰۰	۰,۱۶۴۱	۰,۲۱۹۹	۰,۳۴۴۵	
			۰,۷۲۱۳	K=	۴	m
آنتروپی هر شاخص	۰,۷۷۷۴	۰,۶۷۵۵	۰,۸۳۳۰	۰,۸۲۳۲	۰,۹۶۳۳	Ej
درجه انحراف	۰,۲۲۲۶	۰,۳۲۴۵	۰,۱۶۷۰	۰,۱۷۶۸	۰,۰۳۶۷	dj
وزن نرمال شده	۱,۰۰۰۰	۰,۲۴۰۰	۰,۳۴۹۸	۰,۱۸۰۰	۰,۰۳۹۶	Wj
	۲	۱	۴	۳	۵	RANK

DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲	۰,۷۰۰۰
$\lambda_j W_j$	۰,۰۰۷۹	۰,۰۱۹۱	۰,۰۱۸۰	۰,۰۳۵۰	۰,۰۴۸۰	۰,۱۲۸۰
W'j	۰,۰۶۱۹	۰,۱۴۸۹	۰,۱۴۰۷	۰,۲۷۳۴	۰,۳۷۵۱	
RANK	۵	۳	۴	۲	۱	

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: فارسی، فرهنگ و هنر، پیام های آسمانی، مطالعات اجتماعی و تفکر و سبک زندگی.

(ج) کتابهای پایه نهم

کتابهای پایه نهم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۶) بررسی کتابهای پایه نهم

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۱۷۲۶	۰,۰۴۵۵	۰,۱۱۹۷	۰,۱۸۶۱	۰,۱۷۷۴
تصاویر	۰,۱۰۱۸	۰,۱۹۳۲	۰,۳۱۶۹	۰,۱۰۳۹	۰,۲۱۷۷
کلمات	۰,۵۵۷۵	۰,۵۰۰۰	۰,۲۵۳۵	۰,۵۰۶۵	۰,۲۵۰۰
صفحات	۰,۱۶۸۱	۰,۲۶۱۴	۰,۳۰۹۹	۰,۲۰۳۵	۰,۳۵۴۸
آنتروپی هر شاخص			۰,۷۲۱۳	K=	۴
درجه انحراف	۰,۸۳۷۷	۰,۸۳۳۴	۰,۹۵۸۸	۰,۸۷۷۷	۰,۹۷۶۰
وزن نرمال شده	۰,۱۶۲۳	۰,۱۶۶۶	۰,۰۴۱۲	۰,۱۲۲۳	۰,۰۲۴۰
	۰,۳۱۴۳	۰,۳۲۲۵	۰,۰۷۹۷	۰,۲۳۶۹	۰,۰۴۶۶
	۲	۴	۳	۱	۵
DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲
$\lambda_j W_j$	۰,۰۶۲۹	۰,۰۳۲۳	۰,۰۰۸۰	۰,۰۲۳۷	۰,۰۰۹۳

W'j	۰,۰۶۸۴	۰,۱۷۴۱	۰,۰۵۸۶	۰,۲۳۷۰	۰,۴۶۱۹
RANK	۴	۲	۳	۵	۱

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: فارسی، پیام های آسمانی، مطالعات اجتماعی، تفکر و سبک زندگی و فرهنگ و هنر

سوال سوم) محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله هویت دو جنسی پرداخته اند؟

الف) کتابهای پایه هفتم

کتابهای پایه هفتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۷) بررسی کتابهای پایه هفتم

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۲۲۷۳	۰,۲۵۰۰	۰,۰۵۱۱	۰,۰۵۵۶	۰,۰۶۵۲
تصاویر	۰,۰۹۰۹	۰,۲۵۰۰	۰,۲۴۰۹	۰,۱۱۱۱	۰,۰۶۵۲
کلمات	۰,۳۱۸۲	۰,۲۵۰۰	۰,۳۸۶۹	۰,۴۲۵۹	۰,۴۵۶۵
صفحات	۰,۳۶۳۶	۰,۲۵۰۰	۰,۳۲۱۲	۰,۴۰۷۴	۰,۴۱۳۰
			۰,۷۲۱۳	K=	۴
م					
آنتروپی هر شاخص	۰,۹۲۸۳	۱,۰۰۰۰	۰,۸۸۵۱	۰,۸۱۸۱	۰,۷۷۸۵
Ej					
درجه انحراف	۰,۰۷۱۷	۰,۰۰۰۰	۰,۱۱۴۹	۰,۱۸۱۹	۰,۲۲۱۵
dj					
وزن نرمال شده	۰,۱۲۱۵	۰,۰۰۰۰	۰,۱۹۴۷	۰,۳۰۸۴	۰,۳۷۵۴
Wj					
RANK	۴	۵	۱	۲	۳
DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲
$\lambda_j W_j$	۰,۰۲۴۳	۰,۰۰۰۰	۰,۰۱۹۵	۰,۰۳۰۸	۰,۰۷۵۱
W'j	۰,۱۶۲۳	۰,۰۰۰۰	۰,۱۳۰۱	۰,۲۰۶۰	۰,۵۰۱۶

RANK	۴	۲	۱	۵	۳
------	---	---	---	---	---

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: مطالعات اجتماعی، پیام های آسمانی، فارسی، تفکر و سبک زندگی و فرهنگ و هنر

(ب) کتابهای پایه هشتم

کتابهای پایه هشتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۸) بررسی کتابهای پایه هشتم

۱. بی مقیاس خطی					
	+	+	+	-	+
	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۲۴۰۰	۰,۱۰۰۰	۰,۰۹۲۰	۰,۰۴۷۶	۰,۲۰۳۴
تصاویر	۰,۰۸۰۰	۰,۴۰۰۰	۰,۱۴۱۱	۰,۰۴۷۶	۰,۲۰۳۴
کلمات	۰,۴۴۰۰	۰,۱۰۰۰	۰,۶۲۵۸	۰,۴۷۶۲	۰,۳۲۲۰
صفحات	۰,۲۴۰۰	۰,۴۰۰۰	۰,۱۴۱۱	۰,۴۲۸۶	۰,۲۷۱۲
			۰,۷۲۱۳	K=	۴
انتروپی هر شاخص	Ej	۰,۹۸۵۸	۰,۷۲۶۰	۰,۷۶۸۶	۰,۸۶۱۰
درجه انحراف	dj	۰,۰۱۴۲	۰,۲۷۴۰	۰,۲۳۱۴	۰,۱۳۹۰
وزن نرمال شده	Wj	۰,۰۱۸۷	۰,۳۶۱۴	۰,۳۰۵۲	۰,۱۸۳۴
	RANK	۵	۱	۲	۳
	DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱
	$\lambda_j W_j$	۰,۰۰۳۷	۰,۰۳۶۱	۰,۰۳۰۵	۰,۰۱۸۳
	W'j	۰,۰۳۲۵	۰,۳۱۴۳	۰,۲۶۵۴	۰,۱۵۹۵
	RANK	۵	۱	۲	۴

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: پیام های آسمانی،

مطالعات اجتماعی، فارسی، فرهنگ و هنر و تفکر و سبک زندگی

(ج) کتابهای پایه نهم

کتابهای پایه نهم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۹) بررسی کتابهای پایه نهم

۱. بی مقیاس خطی					
	+	+	+	-	+
	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۲۴۰۰	۰,۱۲۵۰	۰,۰۸۲۲	۰,۰۸۳۳	۰,۱۰۰۰
تصاویر	۰,۱۲۰۰	۰,۳۷۵۰	۰,۱۸۴۹	۰,۰۶۲۵	۰,۱۴۰۰
کلمات	۰,۳۶۰۰	۰,۱۲۵۰	۰,۵۲۰۵	۰,۴۳۷۵	۰,۴۶۰۰
صفحات	۰,۲۸۰۰	۰,۳۷۵۰	۰,۲۱۲۳	۰,۴۱۶۷	۰,۳۰۰۰
			۰,۷۲۱۳	K=	۴
م					
آنتروپی هر شاخص	۰,۹۵۳۰	۰,۹۰۵۶	۰,۸۵۵۸	۰,۷۹۸۴	۰,۸۸۲۹
درجه انحراف	۰,۰۴۷۰	۰,۰۹۴۴	۰,۱۴۴۲	۰,۲۰۱۶	۰,۱۱۷۱
وزن نرمال شده	۱,۰۰۰۰	۰,۰۷۷۷	۰,۲۳۸۶	۰,۳۳۳۶	۰,۱۹۳۸
Wj					
RANK	۴	۵	۳	۱	۲
DM Ws	۰,۷۰۰۰	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲
$\lambda_j W_j$	۰,۱۲۷۲	۰,۰۱۵۵	۰,۰۲۳۹	۰,۰۳۳۴	۰,۰۳۸۸
W'j	۰,۱۲۲۳	۰,۱۲۲۸	۰,۱۸۷۷	۰,۲۶۲۴	۰,۳۰۴۹
RANK	۴	۵	۱	۲	۳

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: مطالعات اجتماعی، پیام های آسمانی، تفکر و سبک زندگی، فارسی و فرهنگ و هنر

سوال چهارم) محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول تا چه اندازه به مقوله بی هویتی پرداخته اند؟

الف) کتابهای پایه هفتم

کتابهای پایه هفتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

جدول (۱۰) بررسی کتابهای پایه هفتم

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
	فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی
جملات	۰,۱۸۶۴	۰,۱۸۷۵	۰,۲۳۳۳	۰,۱۶۲۸	۰,۱۴۲۹
تصاویر	۰,۰۳۳۹	۰,۰۹۳۸	۰,۰۵۵۶	۰,۰۰۷۸	۰,۰۲۶۰
کلمات	۰,۵۴۲۴	۰,۴۶۸۸	۰,۶۳۳۳	۰,۶۰۴۷	۰,۴۹۳۵
صفحات	۰,۲۳۷۳	۰,۲۵۰۰	۰,۰۷۷۸	۰,۲۲۴۸	۰,۳۳۷۷

	m	۴	K=	۰,۷۲۱۳		
آنتروپی هر شاخص	Ej	۰,۷۸۴۸	۰,۷۰۱۸	۰,۷۱۲۷	۰,۸۹۲۷	۰,۷۹۴۲
درجه انحراف	dj	۰,۲۱۵۲	۰,۲۹۸۲	۰,۲۸۷۳	۰,۱۰۷۳	۰,۲۰۵۸
وزن نرمال شده	Wj	۰,۱۹۳۲	۰,۲۶۷۷	۰,۲۵۷۹	۰,۰۹۶۴	۰,۱۸۴۸
	RANK	۱	۳	۲	۵	۴
	DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲
	$\lambda_j W_j$	۰,۰۳۸۶	۰,۰۲۶۸	۰,۰۲۵۸	۰,۰۰۹۶	۰,۰۳۷۰
	W'j	۰,۲۸۰۵	۰,۱۹۴۳	۰,۱۸۷۲	۰,۰۶۹۹	۰,۲۶۸۱
	RANK	۳	۱	۴	۵	۲

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: پیام های آسمانی، فارسی، تفکر و سبک زندگی، مطالعات اجتماعی و فرهنگ و هنر

ب) کتابهای پایه هشتم

کتابهای پایه هشتم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است:

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
	تفکر و سبک زندگی	پیام های آسمانی	مطالعات اجتماعی	فرهنگ و هنر	فارسی
جملات	۰,۲۶۰۹	۰,۰۹۹۲	۰,۳۰۴۷	۰,۱۵۰۹	۰,۱۵۶۶
تصاویر	۰,۰۹۷۸	۰,۰۰۸۳	۰,۰۲۳۴	۰,۱۱۳۲	۰,۰۴۸۲
کلمات	۰,۴۰۷۶	۰,۶۶۱۲	۰,۶۴۸۴	۰,۴۹۰۶	۰,۴۲۱۷
صفحات	۰,۲۳۳۷	۰,۲۳۱۴	۰,۰۲۳۴	۰,۲۴۵۳	۰,۳۷۳۵
m	۴	K=	۰,۷۲۱۳		
Ej	۰,۹۲۵۸	۰,۶۳۵۵	۰,۵۹۰۷	۰,۸۸۴۵	۰,۸۴۲۹
dj	۰,۰۷۴۲	۰,۳۶۴۵	۰,۴۰۹۳	۰,۱۱۵۵	۰,۱۵۷۱
Wj	۰,۰۶۶۲	۰,۳۲۵۲	۰,۳۶۵۲	۰,۱۰۳۱	۰,۱۴۰۲
RANK	۱	۲	۳	۴	۵
DM Ws	۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲
$\lambda_j W_j$	۰,۰۱۳۲	۰,۰۳۲۵	۰,۰۳۶۵	۰,۰۱۰۳	۰,۰۲۸۰
W'j	۰,۱۰۹۷	۰,۲۶۹۶	۰,۳۰۲۷	۰,۰۸۵۵	۰,۲۳۲۵
RANK	۱	۲	۳	۵	۴

(ج) کتابهای پایه نهم

کتابهای پایه نهم از لحاظ جملات، تصاویر، کلمات و صفحات مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج بررسی کتب در جدول زیر آمده است.

۱. بی مقیاس خطی	+	+	+	-	+
-----------------	---	---	---	---	---

فارسی	فرهنگ و هنر	مطالعات اجتماعی	پیام های آسمانی	تفکر و سبک زندگی	
۰,۱۹۷۲	۰,۲۳۰۸	۰,۲۵۲۵	۰,۱۲۹۸	۰,۲۱۹۰	جملات
۰,۰۲۸۲	۰,۱۰۲۶	۰,۰۴۰۴	۰,۰۰۷۶	۰,۰۶۶۷	تصاویر
۰,۵۲۱۱	۰,۴۳۵۹	۰,۶۴۶۵	۰,۶۳۳۶	۰,۴۰۰۰	کلمات
۰,۲۵۳۵	۰,۲۳۰۸	۰,۰۶۰۶	۰,۲۲۹۰	۰,۳۱۴۳	صفحات
		۰,۷۲۱۳	K=	۴	m
۰,۷۹۹۴	۰,۹۱۷۸	۰,۶۷۰۲	۰,۶۷۰۱	۰,۸۹۷۰	Ej
۰,۲۰۰۶	۰,۰۸۲۲	۰,۳۲۹۸	۰,۳۲۹۹	۰,۱۰۳۰	dj
۰,۱۹۱۸	۰,۰۷۸۷	۰,۳۱۵۴	۰,۳۱۵۶	۰,۰۹۸۶	Wj
۴	۵	۲	۳	۱	RANK
۰,۲	۰,۱	۰,۱	۰,۱	۰,۲	DM Ws
۰,۰۳۸۴	۰,۰۰۷۹	۰,۰۳۱۵	۰,۰۳۱۶	۰,۰۱۹۷	$\lambda_j W_j$
۰,۲۹۷۳	۰,۰۶۱۰	۰,۲۴۴۴	۰,۲۴۴۵	۰,۱۵۲۸	Wj
۴	۵	۳	۱	۲	RANK

همانطور که در جداول بالا نشان داده شده است کتاب های درسی به ترتیب اولویت عبارتند از: پیام های آسمانی، تفکر و سبک زندگی، مطالعات اجتماعی، فارسی، فرهنگ و هنر

سوال پنجم): کدام یک از الگوهای جنسی در کتاب های علوم انسانی متوسطه اول نیاز به بازتولید دارند؟

هویت زنانه در کلیه کتابهای متوسطه اول مورد بررسی قرار گرفته و نتایج در جدول (۱۳) ارائه شده است

جدول (۱۳) بررسی هویت زنانه در تمام کتابهای متوسطه اول

کتاب های پایه هفتم، هشتم، نهم	جملات	تصاویر	کلمات	صفحات
کل (هویت زنانه)	۱۰۱	۸۹	۳۴۲	۱۸۴

هویت مردانه در کلیه کتابهای متوسطه اول مورد بررسی قرار گرفته و نتایج در جدول (۱۴) ارائه شده است

جدول (۱۴) بررسی هویت مردانه در تمام کتابهای متوسطه اول

کتاب های پایه هفتم، هشتم، نهم	جملات	تصاویر	کلمات	صفحات
کل (هویت مردانه)	۳۷۹	۳۹۳	۱۱۸۶	۵۶۷

هویت دوجنسی در کلیه کتابهای متوسطه اول مورد بررسی قرار گرفته و نتایج در جدول (۱۵) ارائه شده است.

جدول (۱۵) بررسی هویت دوجنسی در تمام کتابهای متوسطه اول

کتاب های پایه هفتم، هشتم، نهم	جملات	تصاویر	کلمات	صفحات
کل (هویت دوجنسی)	۸۲	۱۳۱	۳۸۵	۲۳۷

بی هویتی در کلیه کتابهای متوسطه اول مورد بررسی قرار گرفته و نتایج در جدول (۱۶) ارائه شده است.

جدول (۱۶) بررسی بی هویتی در تمام کتابهای متوسطه اول

کتاب های پایه هفتم، هشتم، نهم	جملات	تصاویر	کلمات	صفحات
کل (بی هویتی)	۲۷۸	۶۲	۷۶۲	۲۹۸

همان طور که در جداول (۱۳) تا (۱۶) نشان داده شده است در کلیه کتب متوسطه اول تعداد جملات استفاده شده برای هویت زنانه (۱۰۱)، هویت مردانه (۳۷۹)، هویت دو جنسی (۸۲)، بی هویتی (۲۷۸)، تعداد تصاویر استفاده شده برای هویت زنانه (۸۹)، هویت مردانه (۳۹۳)، هویت دو جنسی (۱۳۱)، بی هویتی (۶۲)، تعداد کلمات به کار گرفته شده برای هویت زنانه (۳۴۲)، هویت مردانه (۱۱۸۶)، هویت دو جنسی (۳۸۵)، بی هویتی (۷۶۲) و تعداد صفحات برای هویت زنانه (۱۸۴)، هویت مردانه (۵۶۷)، هویت دو جنسی (۲۳۷)، بی هویتی (۲۹۸) می باشد که می توان گفت بیشترین تعداد مربوط به هویت مردانه می باشد.

نتیجه گیری

کتاب های درسی یکی از مهم ترین عواملی هستند که در اجتماعی کردن نوجوانان تاثیرگذارند. دانش آموزان دوره متوسطه در سنی قرار دارند که آنچه می بینند و می آموزند، ملکه ذهنشان شده و تاثیر آن از بین نخواهد رفت؛ پس لازم است برای تهیه و تدوین کتاب های درسی دقت بیشتری صورت گیرد و در نگارش و تصویرگری این کتاب ها به زوایای مختلف آن دقت شود.

پژوهش حاضر با هدف همسویی و ناهمسویی محتوای کتاب های علوم انسانی متوسطه اول بر اساس هنجارهای هویتی جنسی به روش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا با رویکرد کمی انجام شد. جامعه آماری پژوهش حاضر محتوای کتاب های درسی دوره اول متوسطه سال تحصیلی ۹۶-۹۷ می باشد که کتاب های فارسی، مطالعات اجتماعی، تفکر و سبک زندگی، پیام های آسمانی، هنر به عنوان نمونه آماری انتخاب گردیدند.

همان طور که جداول (۱) تا (۳) نشان داده شد؛ هویت زنانه در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۱۰۱ جمله، ۸۹ تصویر، ۳۴۲ کلمه و ۱۸۴ صفحه می باشد. در کتاب های درسی، زنان در قالب الگوی احساسی عاطفی ظاهر می شوند. در اغلب موارد، زنان را، به صورت آشکار، در حال انجام کارهای خانگی مثل دوخت و دوز، غذا پختن، تربیت فرزند، نظافت کاری در

خانه و موارد متعددی دیگری نشان داده اند که به عنوان خانه داری به حساب می آید و در موارد معدودی سعی شده که کارهای بیرون از خانه به زنان اختصاص داده شود؛ مواردی که معمولاً با درآمد کم گره خورده اند، مثل کار در شالیزار، برداشت چای و دامپروری، و حداکثر شغل اجتماعی که به زنان اختصاص داده شده، معلمی و پرستاری است. آشکار است که کتاب های درسی نقش سیاسی و اجتماعی برای زنان در نظر نگرفته اند و الگوی مورد نظر همان مادری، همسری است. در فرهنگ ایرانی اسلامی، به معنای سنتی کلمه، نقش هایی که به ماندن زن در خانه منجر می شود ارزش قلمداد می شود و شغل یا کار درجه دو به حساب نمی آید. به عبارت دیگر، در تفسیر این موضوع می توان گفت که این قبیل کارها نه تنها به ارزش زن خدشه وارد نمی کند، بلکه برای آن ها منزلت نیز قائل می شود.

همان طور که جداول (۴) تا (۶) نشان داده شد؛ هویت مردانه در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۳۷۹ جمله، ۳۹۳ تصویر، ۱۱۸۶ کلمه و ۵۷۶ صفحه می باشد. کتابهای درسی سعی کرده اند مردان را افرادی عقلانی و منطقی، در اجتماع، در جنگ و فعال نشان دهند عنوان الگوی مسلط در کتاب ها، مردان به گونه ای نشان داده شده اند که نان آور خانه اند و آنان در بیرون از خانه شغل کم درآمد یا پردرآمد دارند. الگوهایی که برای مردان در نظر گرفته شده، حول محور سیاسی اجتماعی کلان از جمله پیامبران الهی، امامان معصوم(ع)، مصلحان اجتماعی و سیاسی و واعظان است و قویاً همه این الگوها را به مردان اختصاص داده اند. در این موارد، کتاب های درسی آشکارا به بازتولید الگوهای سنتی در یک جامعه سنتی دست زده اند.

همان طور که جداول (۷) تا (۹) نشان داده شد؛ هویت دو جنسی در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۸۲ جمله، ۱۳۱ تصویر، ۳۸۵ کلمه و ۲۳۷ صفحه می باشد. تصویری که به منزله ویژگی های شخصیتی زنان و مردان ارائه می شود، سمت و سوی یکسانی دارد و در اغلب زمینه های فرهنگی می توان دید که زنان در قالب الگوی احساسی عاطفی و مردان در قالب الگوی عقلانی منطقی ظاهر می شوند. در مورد الگوهای اجتماعی و سیاسی که به مردان و زنان داده شده، آشکار است که کتاب های درسی نقش سیاسی و اجتماعی برای زنان در نظر نگرفته اند و الگوی مورد نظر همان مادری، همسری است؛ به نظر می رسد که ارائه نقشهای اجتماعی سیاسی به مردان و نقش های مادری همسری به زنان عمومیت دارد. آنچه در هویت دو جنسی مدنظر می باشد این است که در کتاب های درسی شخصیت زنانه و مردانه و نقش های آنان به صورت یکجا در کنار هم قرار داده می شود.

همان طور که جداول (۱۰) تا (۱۲) نشان داده شد؛ بی هویتی جنسی در کلیه کتب متوسطه اول به تعداد ۲۷۸ جمله، ۶۲ تصویر، ۷۶۲ کلمه و ۲۹۸ صفحه می باشد. تصاویر، جملات و کلماتی که به عنوان بی هویتی در کتاب های درسی مدنظر قرار گرفته شده است، تصاویر، جملات و کلماتی است که نه هویت زنانه و نه هویت مردانه دارد و اشاره به هویت خاصی ندارد و بیشتر افراد را به صورت کلی و جمعی و بدون هویت خاص مدنظر قرار می دهد. تصویری که به منزله ویژگی های شخصیتی زنان و مردان ارائه می شود، سمت و سوی یکسانی دارد و در اغلب زمینه های فرهنگی می توان دید که زنان در قالب الگوی احساسی عاطفی و مردان در قالب الگوی عقلانی منطقی ظاهر می شوند. در مورد الگوهای اجتماعی و سیاسی که به مردان و زنان داده شده، آشکار است که کتاب های درسی نقش سیاسی و اجتماعی برای زنان در نظر نگرفته اند و الگوی مورد نظر همان مادری، همسری است؛ به نظر می رسد که ارائه نقشهای اجتماعی سیاسی به مردان و نقش های مادری همسری به زنان عمومیت دارد. آنچه در هویت دو جنسی مدنظر می باشد این است که در کتاب های درسی شخصیت زنانه و مردانه و نقش های آنان به صورت یکجا در کنار هم قرار داده می شود.

همان طور که در جداول (۱۳) تا (۱۶) نشان داده شده است در کلیه کتب متوسطه اول تعداد جملات استفاده شده برای هویت زنانه (۱۰۱)، هویت مردانه (۳۷۹)، هویت دو جنسی (۸۲)، بی هویتی (۲۷۸)، تعداد تصاویر استفاده شده برای هویت زنانه (۸۹)، هویت مردانه (۳۹۳)، هویت دو جنسی (۱۳۱)، بی هویتی (۶۲)، تعداد کلمات به کار گرفته شده برای هویت زنانه (۳۴۲)، هویت مردانه (۱۱۸۶)، هویت دو جنسی (۳۸۵)، بی هویتی (۷۶۲) و تعداد صفحات برای هویت زنانه (۱۸۴)، هویت مردانه (۵۶۷)، هویت دو جنسی (۲۳۷)، بی هویتی (۲۹۸) می باشد که می توان گفت بیشترین تعداد مربوط به هویت مردانه می باشد

در کتاب های درسی، زنان عموماً در فضای خانه ترسیم می شوند. به هر حال، گر چه با توجه به ویژگی های زنان شاید تا حدی این موضوع طبیعی به نظر برسد و اولویت زنان در نقش های تربیتی منطقی تر به نظر برسد، جدایی زنان از فعالیت های اجتماعی و سیاسی می تواند جامعه را از نیمی از جمعیت فعال خود محروم کند. بنابراین، به نظر می رسد برنامه درسی به یک بازنگری اساسی مبتنی بر نقش های جنسیتی نیاز داشته باشد.

با توجه به نتایج پژوهش و نتایج حاصل از هدف پژوهش مبنی بر تعیین همسویی و ناهمسویی محتوای کتاب های درسی دوره اول متوسطه بر اساس هنجارهای هویتی جنسی پیشنهادات زیر ارائه می گردد:

- پیشنهاد می شود برنامه درسی تربیت جنسی را در دوره های گوناگون تحصیلی در کنار برنامه های درسی ریاضیات و علوم و ... بگنجانند و از الگوی پیشنهادی برنامه درسی تربیت جنسی به عنوان راهنمای تالیف استفاده کنند.

- کتاب راهنمای برنامه درسی تربیت جنسی را با تاکید بر مبانی قرآن و روایت های معصومین (علیهم السلام) تالیف و در اختیار مربیان تربیتی و مدارس متوسطه قرار دهند.

- به معلمان و مربیان مدارس متوسطه پیشنهاد می شود مبانی تربیت جنسی معرفی شده را همواره مطالعه کنند و با رویکردی پژوهشی و اندیشمندانه، دانش، بینش و توان خود را برای اجرای بهینه برنامه درسی مهیا کنند.

- به مدیران و مربیان تربیتی مدارس متوسطه پیشنهاد می شود که همواره زمینه بحث و طرح مسایل جنسی را برای دانش آموزان متوسطه فراهم سازند تا بتوانند نظارت و هدایتی بهتر از رفتارهای جنسی داشته باشند چرا که در صورت فراهم نشدن شرایط، نوجوان نیاز به پاسخگویی به دغدغه های جنسی را از منابع غیر هدایتی جستجو می کند و ممکن است با انحرافات مواجه یا دچار شود.

- استفاده از جامعه شناسان فمینیسم جهت همکاری در زمینه طراحی و تدوین کتب آموزشی.

- اعمال نگاهی انتقادی که جنبه های مختلف جنسیتی شدن را در شکل و قالب های متعدد آن بررسی کند، شایسته توجه است.

قدردانی

بر خود واجب می دانم از استاد فرزانه جناب آقای دکتر حسن کرمعلیان که به عنوان استاد راهنما در مراحل مختلف انجام این مقاله همواره با سعه صدر و گشاده رویی در کنار من بودند تشکر و قدردانی نمایم.

منابع

۱. فتحی، ک. (۱۳۸۶). برنامه درسی به سوی هویت های جدید، تهران: آبیژ
۲. ایمان، م، نوشادی، م. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای کیفی، دوفصلنامه علمی تخصصی پژوهش، ۳(۲): ۴۴-۱۵
۳. حاضری، ع، احمدپور، ع. (۱۳۹۱). بازنمایی جنسیت در کتب فارسی مقاطع تحصیلی راهنمایی و دبیرستان در سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹، زن در توسعه و سیاست، ۱۰(۳): ۷۵-۹۶
۴. بحرینی، ن. (۱۳۹۲). تحلیل ارزش های فرهنگی در کتاب های آموزش زبان انگلیسی، راهبرد فرهنگ، ۲۲: ۱۶۳-۱۸۲
۵. عریضی، ج، عابدی، ا. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتاب های درسی دوره ابتدایی بر حسب سازه انگیزه پیشرفت، نوآوری های آموزشی، ۲(۵): ۲۹-۵۴

۶. ارجمندفر.ف. (۱۳۹۱). بررسی کتاب های فارسی و تعلیمات اجتماعی مقطع ابتدایی از نظر چگونگی کاربرد نشانگان جنسیتی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی

۷. تاج مزینانی، حامد. م. (۱۳۹۳). بررسی تحول فرهنگ جنسیتی در کتب درسی، فصلنامه علوم اجتماعی، ۶۴: ۷۳-۱۰۴

۱. Cairns, J., Inglis, B. (۲۰۰۹). A conten analysis of ten popular history textbooks for primary schools with particular emphasis on the role of women. *Educational Review*, 41(3), 221-226

۲. Foulds, K(۲۰۱۳). The continua of identities in postcolonial curricula: Kenyan students' pe receptions of gender in school textbooks. *International Journal of Educational Development* N. 33: pp 165-174.

۳. Tang, H., Chen, B., and Zhang, W (۲۰۱۰). Gender Issues in Mathematical Textbooks of Primary Schools, *Journal of Mathematics Education*, 3(2): pp 106-114

۴. Law, K.W.K and Chan, A.H.N(۲۰۱۴). Gender roles stereotyping in HongKong's primary school Chinese language subject textbook, *AJWS*, 10(1): 49-69.